

Knihy roku Deníku N jsou tady. Do finále postoupilo sedm titulů z oblasti beletrie a deset z oblasti literatury faktu. Osobnosti, které pro konkrétní tituly hlasovaly, jsme oslovili, aby napsaly, proč si z letošních knih vybraly právě tyto jako ty vůbec nejzajímavější.

SRDCOVKA

Štěpánka Jislová, Paseka

Tomáš Prokůpek, historik komiksu: Na rozkvětu české komiksové scény mají v posledních letech velkou zásluhu autorky, jež jsou schopny výtvarně zpracovat vlastní scénáře. K nim vedle Lucie Lomové a Kateřiny Čupové patří také Štěpánka Jislová. V grafickém románu *Srdcovka* se rozhodla odvyprávět autobiografický, čtenářsky atraktivní příběh komplikovaného vztahu, definitivně se vypořádat s dávným traumatem a zároveň co nejvtěšněji formou podat pomocnou ruku všem, kdo se musejí potýkat s podobnými zkušenostmi. Výsledkem je velmi působivá práce – nejsilnější v momentech, kdy autorka ve výstižné zkratce zachycuje vlastní autentické zážitky s obecnějším přesahem. Současně se Štěpánka Jislová během posledních deseti let propracovala k mimořádné kreslířské bravuře, a tak její aktuální komiks představuje v českém kontextu dílo, které snese i přísná mezinárodní srovnání.

FOSILIE

Michal Kašpárek, Paseka

Jonáš Zbořil, editor kultury SZ: Tři generace a tři pohledy na svět. Děda ho vidí jako nepřátelské místo plné konspirací, proti kterým se musíme vzburit. Pro otce je technologickým rébusem: lze ho vyřešit, ovládnout a pak profitovat. A dcera? Ta ve světě nemá jistotu ani pevnou půdu pod nohama. Ať rovnici extrémně rozdílných pohledů poskládáte jakkoli, nenajdete řešení. Fosilie Michala Kašpárka ho ani hledat nechce. Místo toho nabízí vzácnou perspektivu na současnost viděnou z dálky. Výjimečnost románu neplyne z jazykových kvalit ani závratně přesvědčivých charakterů, nenajdete v ní mnoho naděje nebo soucitu. Fosilie nechce víc než se upřeně zahledět do propasti mezigeneračních vztahů i budoucnosti. O té jsme nejen ztratili iluze, ale udělali z ní něco, o čem se nemluví. Kašpárek tak napsal div ne kontroverzní knihu.

HELLA

Alena Machoninová, Maraton

Irena Hejdová, editorka kultury, Deník N: Působivý autofikční román překladatelky a rusistky Aleny Machoninové mne uhrnul kombinací silného příběhu jeho hrdinky, zapomenuté české básničky Heleny Frischerové, s autorčiným proudem vědomí zaobírajícím se krom Hellina nešťastného osudu také ruskou literaturou z pohledu její příznavkyně i překladatelky, tématem prchavosti lidské paměti i souvislostmi mezi životem obou žen. Je to fascinující čtení, které proniká pod povrch historických faktů až k nitru ženy, o které dnes vlastně už nevíme téměř nic (a o mnoho více ani nejsme schopni vytahat z archivů). Přesto se Aleně Machoninové podařilo představit její myšlenkový obzor v ohromující šíři. V druhém plánu je samozřejmě tato kniha i o současném a minulém Rusku, což je téma nadále nepřijemně aktuální.

LES V DOMĚ

Alena Mornštajnová, Host

Jiří Pehe, politolog: Román *Les v domě* Aleny Mornštajnové je pozoruhodný hned z několika důvodů. Není to primárně kvů-

li medializovanému sporu o to, zda Mornštajnová pro svůj románový příběh použila několik let starou výpověď o sexuálním zneužívání v dětství výtvarnice Toy Box, ale zejména kvůli schopnosti autorky navodit s pomocí úsporného stylu vyprávění atmosféru hrozivě mrazivosti, v níž se odehrává příběh malé „cácory“, sexuálně zneužívané devítileté dívky. A také schopnosti vykreslit dysfunkční rodinu několika generací i pavučinu lží, v níž žije hlavní hrdinka a vyprávěčka příběhu v jedné osobě, a z níž se nedokáže vymanit ani v dospělosti. Mornštajnová se po čtenářsky „vděčných“ bestsellerech, v nichž hrají roli skutečné nebo fiktivní velké dějiny, vydala do těžkého terénu psychologického románu, který se mnohým nebude snadno číst. Jisté ale je, že ve čtenáři zanechá hlubokou stopu.

EMPUSION

Olga Tokarczuk (překlad Petr Vidlák), Host
Jiří Příbáň, právník a sociolog: Román Olgy Tokarczuk román *Empusion* hory přenáší, tedy konkrétně Mannův Kouzel-

ný vrch do slezské lázeňské vesnice Görbersdorf, kam v předvečer první světové války přijíždějí muži z nejrůznějších koutů střední a východní Evropy a léčí se s tuberkulózou. Vypadá to, jako kdyby zde mohl člověk zakusit nesmrtelnost, ale ta krajina ve skutečnosti zabíjí. Proto také autorka označila knihu jako „přírodně léčivý horor“. Na horizontu je příslib velkého řádu, v němž se lesknou nové technické vynálezy, jako je automobil, vznikají nové umělecké směry, jako je futurismus, ale duše i krajiny se zmocňuje smrt. Muži rozpráví o ženách a přivlastňují si jejich těla, ať se jedná o manželky, svěťice, nebo čarodějnice. Empusa je anticiká bytost proměňující se z překrásné ženy v býka, mezka nebo psa, které tvář plápolá ohněm. Obyvatelům „Gästehaus für Herren“ zase rozpaluje mysl a představivost kromě nemoci i místní líkér, ale samo mužství se přitom ocitá v transu. Více neprozradím, ale nejnovější román Olgy Tokarczuk úsporně, a přitom expresivně popisuje fantastní rozložení patriar-

chálně mužského symposion čarodějnicemi *Empusami* – *Empusion*. A ve stínu na všechny číhá válka!

TĚLA

Klára Vlasáková, Listen

Kateřina Tučková, spisovatelka: „V těle matky se ještě dlouhé roky po porodu nacházejí buňky dítěte a platí to i naopak“, stojí v anotaci poslední knihy Kláry Vlasákové. A pak si matky zčistajasna uvědomí, že tomu už tak není. Těla jsou příběhem o postupně chladnoucím vztahu matky a dcery, který je zatížen mezigeneračním neporozuměním. Vypráví o oddalování, které přichází s novými životními etapami a rolemi, pojmenovává očekávání a obavy, které je předchází, stejně jako různé reakce na ně. Zaostřeno je tu pak především na fyzickou proměnu žen, ať už je to chátřání, kterému čelí neprůbojná, odevzdaná šedesátice Marie, anebo porod a rané mateřství, které znejistí i její suverénnější dceru Rózu. Vnímat svět skrze perspektivu tělesnosti žen v různých fázích jejich ži-

FOTO: LUDVÍK HRADILEK, DENÍK N

Nejlepší knihy roku: proč právě tyto?

Kultura Deníku N

Druhý ročník ankety Knihy roku Deníku N ve výloze pražského knihkupectví Academia. Knihkupectví Academia děkujeme za laskavé poskytnutí prostor k fotografování.

vota není v literatuře příliš časté, je to tedy velice potřebné, navíc sugestivní čtení. Kláře Vlasáková se zkrátka podařilo napsat neobyčejný román.

INTERNÁT

Serhij Žadan (překlad Miroslav Tomek), Argo

Radovan Auer, ředitel Světa knihy: V knize Internát popisuje Serhij Žadan osudy několika obyčejných lidí, uvážených v oku hurikánu války. Té války, která začala ruskou agresí v roce 2014 a před kterou jsme tak dlouho zavírali oči a uši, až jsme si v loňském roce vyrobili druhý vítězný únor, tentokrát mezinárodní. Možná i proto knihu, nejspíš subjektivně, považují za jednu z nejlepších protiválečných knih, které kdy byly napsány. Také asi proto, že Žadan je dnes nejvýraznější postavou, trochu symbolem a maskotem (v dobrém smyslu slova) ukrajinského boje za svobodu na poli umění a kultury. Tu knihu by teď měl číst každý, aby si uvědomil, co je za těmi novinovými titulky s počty raket, dronů a obětí, které nám každým dnem víc a víc zevšedňují. A také proto, že je krásná, silná, dojemná a skvěle napsaná.

ODNES MŮJ ŽAL

Katěrina Gordějevová (překlad Václav Štefek), Maraton

Josef Chuchma, publicista a kritik, editor webu ČT art: Ruská novinářka přibližuje v knize Odnese můj žal ve čtyřadvaceti kapitolách konkrétní osudy lidí, které válka na Ukrajině těžce postihla. Katěrina Gordějevová cestovala do několika zemí, kde zpovídala uprchlice (ty především) a uprchlíky z válkou postižených území, výrazně například z Mariupolu. Ne každý z Ukrajinců měl pochopení pro to, že je Ruska. Nejedním člověkem se jí ptal: Proč nám to Rusko dělá? Autorka tematizuje právě i tyto konfrontace a svoji bezmoc. Ale ne-

jde jí o ni samou. V reportážních textech nechává promlouvat a svědčit ty, kteří ztratili mnohem víc než ona a byli vystaveni něčemu, o čem (zatím?) nemáme ani představy. A co zanechá rány a jizvy na generaci dopředu.

PROČ JSME TAK NAŠTVANÉ?

Šárka Homfray, Michaela Čejková Karásek, Wo-men

Senta Čermáková, manažerka inovací, Deloitte: Knižka Šárky Homfray se zabývá feministickými tématy s nadhledem, humorem, ale také s využitím mnohých skvělých příběhů a hlavně mnohých skvělých zdrojů. Není jen píchnutím do vosího hnízda ožehavých ženských témat. S každou otevřenou ženskou Pandořinou skříňkou předkládá autorka i racionální návrh řešení a dobrých praxí od nás i ze států, kde se ženská témata adresují správným směrem. A tím pádem je napsaná tak, že si ji mohou (a měli by) přečíst i čeští muži. Zejména politici, manažeri, edukátoři a zákonodárci. Skvělé a velmi motivační jsou příběhy žen, které se vymkly českým i rodinným stereotypům a šly si svou cestou. Proti názorům svých babiček a maminek. A nebojí se o tom mluvit. A nemůžu říci, že by knížka ve mně vyvolala naštvání. Jsem spíš překvapená než naštvána a cítím se ještě angažovanější v ženských tématech. Překvapuje mě, jak je možné, že o těchto nerovnostech a stereotypch víme minimálně čtyřicet let, ale že až nyní snad konečně nazrává společenská situace k tomu, aby se řešily. K žensko-mužské rovnosti ale máme v Česku ještě strašně daleko.

FEMINISTIKOU SNADNO A RYCHLE: PŘÍRUČKA ARGUMENTŮ PRO DEBATY S RODINOU A PŘÁTELI

Lucie Jarkovská, Kateřina Lišková, Universum

Hana Porkertová, socioložka: Téma feminismu je stále ještě trřaskavé. I ženy, které se ve svých životech musely vypořádávat s různými překážkami spojenými s genderovými stereotypy, se často ještě zdráhají se k němu přihlásit, mnohé a mnozí další s tímto slovem nechtějí mít nic společného. Duo docentky naproti tomu ve své knize hrdě říká: ano, jsme feministky! A vy můžete být také. Kniha nebojuje jen proti stereotypům genderovým, ale čelí i mýtům ohledně feminismu, včetně toho, že feministky nemají smysl pro humor. A ukazuje, že toto téma není vyhazeno jen barikádám, ale týká se každé a každého z nás. Je návodem nejen k tomu, jak o zažitých věcech přemýšlet jinak, ale i jak v různých situacích reagovat a jak se za sebe umět postavit. Přístupnosti knihy napomáhá i její neotřelá zpracování – některé myšlenky komunikuje v komiksových stripech a každá kapitola končí sekcí „Pročívání nejčastějších frází“, ve které autorky nabídnou stručnou, ale pregnantní a často i vtipnou odpověď. To vše dělají, aniž rezignují na sociologické uchopení tématu.

UNESENÝ ZÁPAD

Milan Kundera (překlad Anna Kareninová), Atlantis

Martin Štoll, vedoucí Katedry mediálních studií FSV UK: Malý klenot. Dva texty vás přinutí vidět sebe sama z neběžné perspektivy. Jsou to pronikavé úvahy o formování národa skrze kulturu, o barbarství, o tom, jak těžké bylo udržet meziválečnou Evropu pohromadě, když šlo o změť malých zranitelných států a jak nás sovětský komunismus vytrhl ze západního civilizač-

ního okruhu. U prvního eseje si člověk nálehavě uvědomí křehkost konstruktu, jakým je národ a jaké úsilí to znamená, aby se z něj stalo (a udržovalo) živoucí společenství sdílející podobné hodnoty. A jak to platí i dnes! A u druhého, že Západ sice střední Evropu chtěl vzít při své cestě s sebou, ale zkrátka to nešlo. „Kulturní zásnuby mezi východní a západní Evropou zůstanou velkou vzpomínkou...“ píše Kundera v roce 1983. Věřím, že jsme se na sebe navzájem už zase rozvzpomněli. Doporučuji!

V PASTI POHLAVÍ: O POLITICE, PĚČI, SEXU, NÁSILÍ A POSTAVENÍ ŽEN V ČESKU

Silvie Lauder, Host

Petra Pospěchová, novinářka: Kniha věnovaná ženské otázce v tuzemských souvislostech na českém trhu chyběla už dlouho. Titul V pasti pohlaví od Silvie Lauder tuhle mezeru zaceluje v čtivé formě i v mnoha konkrétních příbězích zasazených do širšího historického, právního a hlavně společenského kontextu. Novinářský styl vyprávění komplikovanému a těžko uchopitelnému tématu sedí. Je to vlastně studie české společnosti psaná z feministické perspektivy. Snaží se najít odpovědi na otázky spojené s bagatelizací násilí a nerovnosti žen, kořeny české nechuti k feminizmu i pojmenovat důvody, proč ženská práva nebyla tématem pro tuzemský disident – na rozdíl od ostatních lidských práv. Lauder odvedla pečlivou rešeršní a analytickou práci na mnoha frontách a její kniha bude ve své oblasti patřit k těm kanonickým ještě dlouho.

KRONIKA TŘETÍ REPUBLIKY

Jiří Padevět, Academia

Michal Stehlík, historik: Kronika třetí republiky Jiřího Padevěta je další „kronikou“ z dílny tohoto autora a navazuje tak na Kroniku protektorátu i Kroniku druhé republiky. Na téměř šesti stovkách stran se před námi otevírá pohled na několik málo let mezi květnem 1945 a únorem 1948. I přestože jde o velice krátké období, je to čas nesmírně dynamický, mnohdy překotný, v pravém slova smyslu revoluční. Čas, který jednoznačně proměnil charakter země i společnosti.

Přístup „kronikáře“ umožňuje propojovat tzv. velké dějiny s osudy konkrétních míst i obyvatel. To vše je doprovázeno jedinečným obrazovým materiálem, který dokresluje charakter doby. Kronika nezastírá nic z temných okamžiků spojených například s retribučními nebo vysídleními Němců. Zároveň je z ní patrné, kterak celá země již neodvratně směřuje na východ.

TOVÁRNA NA LŽI: VÝROBA KLIMATICKÝCH DEZINFORMACÍ

Vojtěch Pecka, Utopia Libri a Nakladatelství Alarm

Anna Durnová, politoložka: Kniha Továrna na lži představuje informovaný vhléd do zahraničních klimaskeptických diskurzů. Přibližuje jejich vznik i ideové kořeny a vysvětluje propojenost popíračů klimatické změny a zástupců fosilního průmyslu. Kniha představuje základní teze a argumenty klimaskeptiků. Popisuje klíčové události, jako například Climategate, které formovaly antiklimatický diskurz. Nastihuje vývoj klimatického konsenzu do současnosti. Kniha představuje informovaného průvodce v současných debatách o klimatické krizi, kdy se řada z citovaných argumentů objevuje i v českém diskurzu. V českém kontextu tak publikace působí téměř jako zjevení: ukazuje totiž, jak se

mocné ekonomické zájmy snaží formovat naše myšlení. Kniha nás tak nutí přemýšlet, jak se jim postavit a zachovat podmínky pro existenci rozumné veřejné diskuse, bez níž se ani do budoucna demokracie neobejde.

NÁVOD K POUŽITÍ ŽELEZNICE

Jaroslav Rudiš (překlad Michaela Skultéty), Labyrint

Petr Koubský, vědecký redaktor, Deník N: Železnici buď milujete, nebo ne. Pokud ano, nikdo vám nemusí představovat ani podobně posedlého spisovatele Jaroslava Rudiše, ani jeho Návod k použití železnice – praktickou příručku a zároveň vyznání lásky k vlakům, k jídelním vozům a tamním kuchařům, ke střední Evropě a její položené historii. Skvěle napsaná kniha dusá rytmem spojek mezi kolejnicemi, ukazuje zákulisí dráhy, uvádí na scénu nejrůznější postavy a postavičky. Protože vlak, to je setkávání s lidmi, nečekané letmé zážitky, které přicházejí a mizí rychlostí německého ICE – nebo sudetské lokálky, kterou vypravil osobně Alois Nebel. Pokud členy železničního kultu nejste, zkuste Návod k použití železnice také. Přinejmenším tak lépe porozumíte těm svým bližním, kteří jihnou a chvějí se, kdykoli uslyší nádražní rozhlas ohlašující odjezd kamkoli.

TOYEN – PRVNÍ DÁMA SURREALISMU

Andrea Sedláčková, Prostor

Veronika Bednářová, Reflex: Vlastně jsme ji neznali. Snad jen pár stále omílaných floskulí z čítanek: jediná žena Devětsilu, lesba, oblékala se jako muž... Malířka Toyen čekala na „svého“ autobiografa, někoho, kdo by ji pochopil a porozuměl jí, kdo by se s ní ruku v ruce procházel nejen po pražských, ale i pařížských ulicích. Až malířka Andrea Sedláčková si dala tu práci: vznikla kniha soucitná i čtivá, nezjednodušená, a přitom napsaná s lehkostí a noblesou. Autorka se do tématu zakousla jako vlčák, když propojila svůj talent rozpovídat pamětníky s důsledným zkoumáním dobových archivů a českých i francouzských dokumentů – ještě důležitější je ale její odvážný, románový styl psaní. Díky němu poměrně revolučně odkryla skutečnou Toyen, kterou si zaslouží nejen nepoučený čtenář, ale pro zachování našeho kulturního dědictví i další generace Čechů.

OPLOCENÝ ČAS

Jan Wiendl, František Wiendl, Revolver Revue

Martin Baxa, ministr kultury: „Nezapojil se do masové politické práce. Dle jeho celkového vystupování vyjadřuje záporný poměr k lid. dem. zřízení. Byl trestán korekcí za přípravu k útěku. Jeho celkový charakter je špatný,“ píše v prosinci 1954 jakýsi staršina Minařík o vězni Františku Wiendlu. Letos na silvestra bude panu Wiendlu, hrdinovi protinacistického a protikomunistického odboje, rovných sto let. V knize Oplocený čas, vydané s příznačnou péčí nakladatelstvím Revolver Revue, zpovídá pana Wiendla jeho syn Jan. Tento osobní rozměr přidává textu zvláštní náplň, rozhovor je věcný, ale zároveň velmi důvěrný. Čteme o odboji proti nacistům v Klatovech, o založení protikomunistické odbojové skupiny v roce 1948, o zatýkání, popravách, agentech chodících, poměrech v lágrech a věznicích, o režimní šikaně po propuštění, ale také o tatínkovi odbojářovi a statečně mamince čekající, až se vězněný manžel a vězněný syn vrátí domů. O šumavské rodinné historii plné cti, hrdoosti, udatnosti a vzájemné lásky. ■